

Florea
FIRAN

Constantin Virgil Gheorghiu

Romancier, poet și publicist cu o operă întinsă, de peste patruzeci de volume prin care se configurează universul concentraționar al Europei de Est, scrisă în țară și continuată în Franța unde emigrează în 1948, Constantin Virgil Gheorghiu este o figură interesantă a exilului românesc.

Născut la 15 septembrie 1916 în comuna Războieni, jud. Neamț, Constantin Virgil Gheorghiu este fiul lui Constantin Gheorghiu, preot, și al Mariei (născută Scobay) care provenea dintr-o familie de preoți. Urmează, la îndemnul familiei, cursurile Liceului Militar „Regele Ferdinand I” din Chișinău și ale Colegiului Militar din Cernăuți (1927-1936). Se inițiază în disciplina cazonă, dar gândul său este la literatură și renunță la cariera militară și vine în Capitală unde poetul Nicolae Crevedia îl angajează pentru o scurtă perioadă ca secretar particular, trece prin mediile boemei bucureștene, apoi urmează Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București (1936-1940). În perioada liceală scrie versuri pe care le publică în revista școlară „Crai

Nou” și în revista Bisericii Ortodoxe din Basarabia – „Luminătorul”. La absolvirea facultății intră în publicistică debutând ca reporter de fapte diverse la ziarul „Cuvântul” (1937-1938), angajat de către Nae Ionescu, la recomandarea lui Tudor Arghezi, apoi la „Timpul” și „România” (1940), angajat de Cezar Petrescu. Colaborează și la alte publicații, între care „Universul literar”, „Adevărul”, „Viața literară” și „Bilete de papagal” a lui Tudor Arghezi, „Ecoul”, „Seara”, „Informația Capitalei” etc.

Debutează editorial cu volumul de versuri *Viața de toate zilele a poetului* (Ed. Cartea Românească, 1937) „o poezie sentimental-desuetă... deși se revendică de la o poezie modernă”, urmat de volumul *Caligrafie pe zăpadă* (distins cu Premiul scriitorilor tineri al Fundației Regale), în care lirica poetului se diversifică și ia atitudine, devine „modernistă”, „reface în tonalități minore lamentația «dezrădăcinării», veche de mai bine de o jumătate de secol în poezia românească”, cum precizează M. Zăciu. Eugen Simion susține că l-a judecat „prea sever” pe poetul începător.

Continuare în p. 2

Eseu

Florentina Anghel
Emil Boroghina
Dumitru Drinceanu
Emanuel D. Florescu

Poezie

Andrei Codrescu
Dan Duțescu

Proză

Marcello Caprarella
Adrian Sângeorzan

Enigma

Cleopatra Lorințiu
Gabriela Nedelcu-Păsărin
Ion Parhon
Dumitru Radu Popa

Călin-Andrei Mihăilescu

Constantin Cubleșan – <i>Copiii lui Eminescu?!</i>	p. 4
Mihai Ene – <i>Un dicționar-eveniment</i>	p. 5
Adrian Cioroianu – <i>Amintirile unui ambasador la UNESCO</i>	p. 6
Ioan Lascu – <i>Sfidare, deriziune, amoralism...</i>	p. 8
Carmen Firan – <i>Lamentații și Catastrofe</i>	p. 13
Emilian Ștefăruț – <i>Rasputița artei contemporane</i>	p. 24

Scrisul Românesc la Târgul de carte Gaudeamus

pp.16-18

Lucrare din expoziția colectivă
Emoții abstracte...

Sumar

- Florea Firan**, *Constantin Virgil Gheorghiu* / pp. 1-3
- Constantin Cubleşan**, *Copiii lui Eminescu?!* / p. 4
- Mihai Ene**, *Un dicţionar-eveniment* / p. 5
- Adrian Cioroianu**, *Amintirile unui ambasador la UNESCO* / pp. 6, 7
- Red.**, *Rubrica Enigma: Răspuns: Călin-Andrei Mihăilescu* / p. 7
- Ioan Lascu**, *Sfidare, deriziune, amoralism...* / p. 8
- Gabriela Nedelcu-Păsărin**, *Jocurile măştilor – entropie sau ataraxie?* / p. 9
- Emanuel D. Florescu**, *Riscul de-a avea principii* / p. 10
- Dumitru Radu Popa**, *Criza fotbalului american* / p. 11
- Adrian Sângerzan**, *Inteligenţa superficială* / pp. 12
- Carmen Firan**, *Lamentaţii şi Catastrofe* / p. 13
- Andrei Codrescu**, *Poem: Dragă Nasu* / p. 13
- Cleopatra Lorinţiu**, *Despre efectele secundare ale poeziei adevărate* / p. 14
- Dan Duţescu**, *Poem: Închid ochii* / p. 14
- Rodica Grigore**, *Alice şi florile* / p. 15
- Red.**, *Scrisul Românesc la Târgul de carte Gaudeamus* / pp. 16-18
- Dumitru Drinceanu**, *Percepţia timpului* / p. 19
- Marcello Caprarella**, *Prizonierul unei asemănări* / p. 20, 21
- Dan Ionescu**, *Temeritatea de a izbândi* / p. 21
- Ion Parhon**, *O premieră europeană* / p. 22
- Red.**, *Okeanos: „Cafeneaua literară”; „Tomis”* / pp. 22, 23
- Emil Boroghină**, *Dumitru Radu Popescu* / p. 23
- Emilian Ştefărtă**, *Rasputiţa artei contemporane* / p. 24

Continuare din p. 1

Florea FIRAN

Constantin Virgil Gheorghiu

Publică un poem dedicat mitului tatălui (*Tatăl meu, preotul care s-a urcat la cer*, Paris, 1965), acuzat ulterior că ar fi plagiat un poem al lui Virgil Carianopol, deşi apăruse cu aproape un an înainte faţă de cel al lui Carianopol, aspect relatat de autor în volumul său *Memorii*, dar nu suficient de clarificat. Fără o evoluţie ascendentă, poezia rămâne o pasiune a sa de tinereţe.

După asasinarea lui Armand Călinescu (21 sept. 1939) publică un poem la Editura Socec din Bucureşti (1940). La intrarea României în al Doilea Război Mondial este trimis ca reporter pe front în Basarabia după care publică reportaje în marile cotidiene pe care le reuneşte în volumul *Ard malurile Nistrului: mare reportaj de război din teritoriile dezrobite*, cu o prefaţă de Tudor Arghezi (1941), volum tradus în limba franceză de George Rosetti, scrieri care îi vor aduce o serie de atacuri violente în presa occidentală, fiind acuzat, unii spun că pe nedrept, de antisemitism. Reportajele de pe frontul pentru eliberarea Basarabiei şi Bucovinei i-au folosit şi lui Marin Preda ca sursă documentară în romanul *Delirul*.

Participă ca reporter la blocada navală a Crimeii şi Caucazului, îmbarcat pe submarinul marinei româneşti „Delfinul”, după care publică două volume de reportaje: *Cu submarinul la asediul Sevastopolului*, cu o prefaţă de Ionel Teodoreanu (1942) şi *Am luptat în Crimeea. Reportaje de război* (1942). Reportaje de război publică şi în „Revista Fundaţiilor Regale”, *Vânătorii de tancuri* (RFR, nr. 3/1942), *Marinarii români în Mările din Nord* (RFR, nr. 11/1942). Între 1942-1943 îndeplineşte funcţia de secretar de legaţie la Ministerul Afacerilor Străine şi se afirmă ca ziarist la „Timpul”. Datorită relaţiei amoroase pentru Laleaua Neagră (alias Ecaterina Burbea, de origine israelită), este silit să renunţe la meseria de jurnalist. Drama acestei iubiri va fi reluată în romanul *Ora 25* (cuplul Traian Korugă-Eleonora West). În 1943 este trimis ca ataşat cultural la Ambasada Română din Zagreb (Iugoslavia). În acelaşi an publică primul său roman, *Ultima oră*, din dorinţa de afirmare a unor virtuţi epice ale literatului-ziarist, fără să atragă atenţia criticii literare sau dacă a făcut-o, nu i-a fost favorabilă.

După evenimentele din 23 august 1944 refuză să revină în ţară: „Armata sovietică a ocupat deja toată ţara. România este captivă. Graniţele sale sunt sovietic închise. Nimeni nu mai poate fugi [...] Sunt fără ţară. Exilat.” Este deportat, împreună cu alţi diplomaţi români, în Austria şi după terminarea războiului este arestat şi dus într-un lagăr american din vestul Germaniei de la Kornwestheim, ca „fost diplomat al unei ţări inamice”, unde are două tentative de sinucidere. După 16 luni este eliberat şi se refugiază la Heidelberg unde, pentru a obţine şederea, se înscrie la Facultatea de Teologie. În această perioadă scrie prima sa carte în exil, *Rumänische Märchen/Poveşti româneşti* (Heidelberg, 1948) care cuprinde *Meşterul Manole*, *Făt Frumos* şi alte poveşti, cărora le dă noi valenţe şi prin care autorul declara că se întoarce în România pe poarta poveştilor, străbătând din nou istoria popoului şi a ţării de unde a plecat.

În 1948, după mai multe tentative, trece clandestin graniţa în Franţa şi se stabileşte la Paris. Lucrează ca speaker la Radio Paris, iar în 1963, urmând linia eclesiastică a familiei, este hirotonisit preot la Biserica Ortodoxă Română din Paris unde provoacă controverse şi disensiuni în exilul românesc prin atitudinile sale paradoxale legate de revoltele studenţeşti →

Scrisul Românesc
Revistă de cultură

Fondată la Craiova, în 1927,
de către criticul D. TOMESCU.
Serie nouă, din 2003,
întemeiată de FLOREA FIRAN

Editată de:
Fundatia – Revista
Scrisul Românesc

ISSN 1583-9125

Revistă înregistrată la OSIM
cu nr. 86155 din 11.04.2007

Membră A.R.I.E.L.

Redacţia

Director:
Florea FIRAN

Colegiul redacţional:
Adrian CIOROIANU
Andrei CODRESCU
Eugen NEGRICI
Gheorghe PĂUN
Dumitru Radu POPA
Lucian Bernd SĂULEANU
Monica SPIRIDON
Emilian ŞTEFĂRTĂ

Redactori:
Mihai ENE
Mihai FIRICĂ
Emanuel D. FLORESCU
Ion PARHON
Lucian-Florin ROGNEANU

Redactori asociaţi:
Florentina ANGHEL
Dan IONESCU
Gabriela NEDELICU-PĂSĂRIN

Corectură:
Claudia MILOICOVICI

Tehnoredactare:
Georgiana OPRESCU

Arhivă online:
Alexandru OPRESCU

Redacţia şi Administraţia:

Craiova, Str. C-tin Brâncuşi, nr. 24
Tel./Fax: 0722753922; 0251/413.763
E-mail: scrisulromanesc@yahoo.com
Web: www.revistascrisulromanesc.ro
Cont: RO03BRDE170SV21564261700
BRDE Agenţia Mihai Viteazul, Craiova

Abonamentele se pot face la sediul
redacţiei: Str. Constantin Brâncuşi,
nr. 24, Craiova, judeţul Dolj
sau scrisulromanesc@yahoo.com

Responsabilitatea opiniilor exprimate
aparţine integral autorilor.
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

Tiparul: Tipografia PRINTEX
Craiova, str. Electroputere, nr. 21,
tel. 0251 580431

Abonamente
Scrisul Românesc

Abonaţi-vă la Revista „Scrisul Românesc” şi veţi avea un prieten apropiat. Abonamentele se fac prin reţeaua proprie şi Poşta Română, se pot achita la sediul revistei sau în contul: RO 03BRDE170SV21564261700, Agenţia Mihai Viteazul, Craiova.
Costul unui abonament anual cu taxele incluse este de 115 lei. Pentru abonaţii din străinătate este de 145 \$ sau de 130 €. Informaţii primiţi la tel.: 0722.75.39.22; Fax. 0251.413.763 sau la adresa de email: scrisulromanesc@yahoo.com

→ din 1968 sau de acțiunile patriarhiei de la Constantinopol. Mai târziu devine Mare Protoscriitor al Patriarhatului Ecumenic din Constantinopol și Econom Stavrovor al Bisericii Ortodoxe Române din Paris. În Franța scrie în limba română *Ora 25*, care îl impune ca scriitor de succes. Mai întâi publică foiletoane ale romanului în gazeta „Paris-Presse” și apoi romanul apare în 1949 tradus în limba franceză de Monique Saint-Côme (Monica Lovinescu), cu o prefață a criticului Gabriel Marcel care l-a prezentat și la Sorbona. O ediție în limba engleză publicată în 1950 în SUA este comentată amplu în revista „America” din New York. În Franța romanul se bucură de un succes deosebit la public, cu peste 500 de mii de exemplare vândute în primii ani, tradus în peste 30 de limbi, ecranizat în 1966 de regizorul Carlo Ponti în studiourile Metro Goldwyn Mayer, cu actorii Anthony Quinn și Virna Lisi în rolurile principale. Critica literară franceză elogiază romanul sub semnătura unor nume cunoscute precum Robert Kanters, André Rousseaux, Max Pol Fouchet, Maurice Nadeau, Daniel Rops, André Fontaine sau Thery Gillyboef, care face o referire amplă la romanul *Ora 25*: „Cu un milion de exemplare vândute, acest roman a fost, fără doar și poate, unul dintre cele mai mari succese literare de după război. Cu toate că autorul lui era un mare necunoscut, despre care nu se știa decât că e un român în jur de 30 de ani, sosit clandestin în Franța de câteva luni [...] Nedreptățile posterității literare – dar, poate mai bine spus, omerta de care a avut parte Gheorghiu după cabala lansată împotriva lui de *Lettres françaises*, organ politico-literar finanțat de Moscova – pot explica de la sine de ce *Ora 25* nu a intrat în «canonul» operelor clasice, al acelor cărți esențiale, viziunare, situate la limita distopiei, care au marcat istoria secolului al XX-lea. Provoc, astfel, orice cititor care va deschide acest roman pentru prima oară să ia aminte dacă, după lectura lui, va putea rămâne «nevătămat». Eu, unul, n-am reușit.” Albert Camus releva: „Gheorghiu remarcă pe bună dreptate că osândirea (și pătımirea) lui Hristos a fost asociată cu cea a celor doi tâlhari. Tehnica amalgamului era deja practică în anul zero. Singurul progres, după Gheorghiu, astăzi, zece mii de nevinovați se află între doi vinovați.”

Românii din exil au păreri diferite. Mircea Eliade citește romanul în manuscris și îi scrie entuziasmat autorului: „N-am citit nimic, în nicio literatură, care să se apropie, cât de departe, de teroarea istoriei pe care o îndură personajele Dumitale. Consider *Ora 25* una dintre cele mai mari cărți ale generației noastre din toate țările” (*Corespondența*, III, 2004). În alt context Eliade adaugă: „Socotim că este de datoria fiecărui român să-l citească, nu numai că este vorba de cea dintâi creație literară importantă a emigrației românești, ci și pentru că revelează un aspect al istoriei contemporane pe care încă niciun alt scriitor european sau american nu l-a pus în lumină cu atâta claritate și atât de pătrunzător.” Dar după un timp autorul lui *Maitreyi* își retracează admirația și îl denunță pe autor „ca un înrăit

impostor”. Aceeași atitudine o vor avea Monica Lovinescu și Virgil Ierunca, neclarificată în timp, autorul fiind marginalizat în exilul românesc. În schimb George Uscătescu, în ediția spaniolă din 1950 a romanului, pe care o prefațază, o aprecia ca o „carte extraordinară”. În alte reviste românești ale exilului, între care „Gânduri libere” sau „Înșir’te Mărgărite”, i se reproșează romanului „ideologia reacționară, lipsa de valoare estetică, inautenticitatea”.

Mircea Zăciu, într-o prezentare pe care i-o face în *Dicționarul Scriitorilor Români, II*, realizează o analiză critică a romanului *Ora 25*, subliniind că după studii, avataruri și aventuri de tot felul, Gheorghiu „cucerește o neașteptată

notorietate europeană”. De asemenea criticul clujean menționează succesul acestuia de romancier, în Franța, încercând prin sondarea unor medii „exotice” și prin prezentarea unei României „picaresco-rocambolești”, să editeze cazul Panait Istrati, fără a avea însă talentul și autenticitatea de povestitor al autorului *Kirei Kiralina*.

C. V. Gheorghiu publică numeroase romane în limba franceză, în manieră pitoresc polițienească, majoritatea rămânând în versiunea originală, unele fiind publicate postum și în limba română, iar critica franceză le prezintă elogios: *La Seconde change* (1952), *L'Honume qui voyagea seul* (1954), *Les Sacrifiés du Danube* (1957), *La Cravache* (1960), *Perahim – Rendez vous à l'infini* (1961), *La Maison de Petrodava* (1961), *Les immortels d'Agapia* (1964), *De la vingt-cinquième heure à l'heure éternelle* (1965), *Le Meurtre dde Kyralessa* (1966), *L'Espionne* (1971), *L'Oeil américain* (1973), *Dieu ne reçoit que le Dimanche* (1974), *Les Inconnus de Heidelberg* (1977), *Le Grand exterminateur* (1978), *La Tunique de peau* (1979), *Christ à Paris* (1980), *Mémoires* (1986) etc. A publicat și unele scrieri autobiografice precum *Pourquoi m'a-t-on appelé Virgil?*, *Témoin de la vingt-cinquième heure*, biografii – *La vie du patriarche Athenagoras*, și biografii romanțate

– *La vie de Mahomet*, *La Jeunesse du Docteur Luther*, *Saint-Jean Bouche d'or*.

C. V. Gheorghiu este și un bun orator, în special eclesiastic, susține numeroase conferințe în Franța, Olanda, Elveția, Spania, Portugalia, Argentina, Brazilia, Coreea de Sud etc.

Prozator productiv, C. V. Gheorghiu publică scrieri autobiografice, printre care volumul *Memories*, tradus în limba română de Sanda Mihăescu-Cârsteanu (Ed. Gramar, 1990), în care se regăsesc marile traume colective, legate de primul și al doilea război mondial, lupte politice interbelice, mișcarea legionară și represuniile naționaliste pe care autorul le străbate începând cu anii copilăriei și anii de formare, până la evenimentul din 23 august 1944. Autorul mărturisește că „această carte este suma credinței mele, a asprelor mele nevoi, a pasiunilor și tuturor faptelor mele, după care voi fi judecat de posteritate, de oameni, iar la Judecata de Apoi de Dumnezeu”. Eugen Simion considera că autorul *Memoriilor* „are un simț epic, dar este un slab moralist. Reflecțiile sale, cu precădere de ordin religios, sunt fără substanță și ... mărunț livești”.

După ce petrece un timp în America de Sud, C. V. Gheorghiu scrie romanul *Omul care călătorea singur* (2009), considerat unul dintre cele mai bune romane ale sale, tradus în mai multe limbi. Parte dintre cărțile apărute în franceză sunt reluate postum în versiuni românești, cele mai multe traduse de Gheorghia Ciocoi: *Casa de la Petrodava* (2010), *Condottiera* (2011), *A doua șansă* (2012), *Sfântul Ambrozio al Milanului* (2013), *Poporul nemuritor* (2014), *Necunoscuții din Heidelberg* (2015), *Dumnezeu la Paris* (2016), ultimul său roman publicat în îndelungatul exil parizian, *Viața lui Mahomed* (2016), *Memorii. Martorul orei 25* (2017), *Spioana* (2018), *De la ora 25 la ora eternă* (2018), *Dumnezeu nu primește decât duminica* (2018), *Chiralesa* (2018), *Dracula în Carpați* (2019), *Ultima oră* (2019), *Ispita libertății. Memorii* (2019), *Ochiul American* (2019), *Suspectul* (2020), *Sacrificații Dunării* (2020), *Cravașa* (2021), *Basmă românești repovestite* (2021), *Tunica de piele* (2021), *Amazoanele Dunării* (2022) etc. Vol. *Ispita libertății. Memorii*, din 2019, față de primul volum de amintiri, *Memorii. Martorul orei 25*, din 2017, cuprinde întâmplări dramatice trăite pe viu din perioada 23 aug. 1944, ziua capitulării României, până în vara lui 1948, când scriitorul și soția sa reușesc să treacă frontiera în Franța.

Autorul beneficiază de o critică literară nu pe măsura activității sale, Constantin Cubleşan îi dedică cel mai recent studiu intitulat *Constantin Virgil Gheorghiu – aventura unei vieți literare* (2016).

Scriitorul încetează din viață la 22 iunie 1992, la Paris. Familia a donat Bibliotecii Academiei Române arhiva franceză a acestuia, conținând întreaga operă literară (cărți, documente, corespondență, manuscrise etc.).

Personaj controversat, scriitor prolific, uneori inegal, Constantin Virgil Gheorghiu rămâne în special cunoscut pentru romanul *Ora 25*, unul din puținele best-selluri internaționale date de un autor român. ■

Constantin
CUBLEȘAN

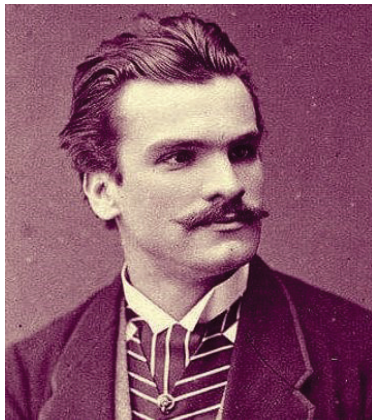
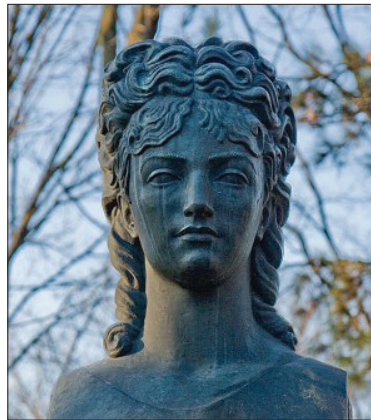
Copiii lui Eminescu?!

Există o teribilă pasiune a eminescologilor de profesie (!) dar mai ales a celor de ocazie (?) de a scormoni prin viața lui Mihai Eminescu în căutarea unor situații senzaționale care să surprindă publicul printr-un inedit care de cele mai multe ori este unul fals. Așa bunăoară, citesc mai zilele trecute un articol al lui Mircea Radu Iacoban, *Eminescu... tatăl!* (*Istории și istorie*, Ed. Junimea, Iași, 2022), polemic prin excelență, în care autorul oarecum indignat că un nu-știu-cine semnează în gazeta „Ziua”, un articol în care dezvăluie faptul că a existat „o fiică nelegitimă a poetului. Ea s-a numit Valeria Sturdza și a fost fiica poetului și a Veronicăi Micle. Marea dragoste a poetului a născut-o pe micuța Valeria la Mănăstirea Vărațic. Mormântul cu rămășițele pământești ale urmașei lui Eminescu a fost devastat sălbatic de comuniști”. Și așa mai departe. O veritabilă insolență care nu face altceva decât să pângărească memoria lui Mihai Eminescu și a Veronicăi Micle, de asemenea. Mircea Radu Iacoban descoase firul fabulației relatând că „Punctul de plecare al tărăboiului l-a constituit o mai veche solicitare a sătenilor din Boureni ca

școala din localitate să poarte numele Valeriei Sturdza”. Asta pentru că, spun *eminescologii* locali, Valeria „a văzut lumina zilei la Mănăstirea Vărațic”. Și, polemistul M. R. Iacoban dă replica pe măsură: „S-a admis botezarea școlii cu numele Valeriei întrucât este vorba de un personaj cultural aparținând istoriei locului, care a scris și poezie. Măruntă și epigonică, cum se poate vedea și din strofa publicată (de această dată, de *Eminentul Zilei*, fiindcă mai toată presa română a reverberat la unison). Un «merit» postum al răposatei, sugerat de gazete, a fost acela că *i-a fost devastat sălbatic cavoul de comuniști*. N-aș crede că secretarul comunal PCR a dispus sustragerile și distrugerea, ci mai degrabă m-aș gândi la ravagiile războiului, ori la Televizor Stănescu&comp ai cărui urmași continuă și azi să opereze prin cimitire, ciordind cruci și grilaje spre a le vinde la fier vechi”. Apoi, chestiunea „ficei lui Eminescu” nu este decât o „culme a iresponsabilității gazetărești” și trimiterea la istoric literar, prof. univ. Mihai Drăgan care ar fi știut de povestea ficei lui Eminescu, fiind tot așa un fals, o născocire, „altă trăsnaie de genul găinii de la Pașcani care naște pui vii”. Pamfletul continuă și în final autorul lămurește lucrurile: „Incultura enciclopedică a gazetarului care dacă ar fi pus mâna pe niscaiva opuri de istorie literară, ar fi aflat faptul că «Veronica a avut într-adevăr o fiică Valeria – dar concepută cu soțul ei legiuit, Ștefan Micle (...) și că sora mai mare a Virginiei Micle, Valeria, este un personaj cunoscut. A

studiat Conservatorul din București și a cântat la Paris, în compania Elenei Teodorini (nume de afiș: Valeria Nilda). După sinuciderea Veronicăi Micle, s-a căsătorit cu Mihai Sturdza (din spița foștilor domnitori ai Moldovei). Conacul era la Boureni”. Nimic mai mult.

Dar, Mircea Radu Iacoban ar putea fi incomparabil mai indignat aflând că această chestiune a... urmașilor poetului Eminescu este veche și la fel de tiribombistică, cu priză însă la public și alimentată de strădaniile unor cercetători literari de bună notorietate. Așa de pildă, Austin Z. N. Pop a descoperit într-un

Mihai Lăzăreanu – funcționar fiscal –
Botoșani (1877-1944)Valeria Sturdza-Nilda (1866-1929),
bustul din Boureni (Botoșani)

ziar local din Botoșani, **Știrea**, numărul din 28 iunie 1929, relatarea privind existența unui fiu al lui Eminescu, Mihai Lăzăreanu, personaj real, funcționar fiscal în Botoșani, născut în satul Ipotești, din comuna Cucoreni (actul de naștere No. 38, din iunie 1877). Mihail Lăzăreanu s-a născut, așadar, la 19 iunie 1877; mama sa era Ileana, „o frumoasă blondină”, de 25 de ani, după cum o descrie avocatul Mănăstireanu, fiica morarului din sat. Între Ileana și poetul Mihai Eminescu ar fi avut loc o aventură, în urma căreia a rezultat un copil, Mihail Lăzăreanu, botezat chiar de Henrieta Eminovici, sora poetului. Există, însă, și eminescologi care sunt de părere că era imposibil ca Mihai Lăzăreanu să fie copilul natural al lui Eminescu. Este vorba despre botoșăneanul I. D. Marin, care a scris cartea *Eminescu la Ipotești*, publicată în 1979. Acesta spune că supozițiile privind existența unui fiu natural al poetului sunt nefondate, dar și că avocatul Mănăstireanu a avut doar intenția de a rămâne posterității drept descoperitorul fiului natural al poetului Eminescu.

Dacă e să întoarcem filele calendarului, aflăm că în anul 1876, când ar fi fost să aibă loc *aventura* cu frumoasa Ileana, la Botoșani sau la Ipotești, Mihai Eminescu tocmai era prins, la Iași, în procesul intentat de D. Petrino pentru așa-zisele lipsuri ale unor cărți din Biblioteca Centrală, în plus, la 15 august murea Raluca, mama poetului și nu e credibil că într-o asemenea conjunctură de întâmplări, ar fi avut chef de aventuri amoroase.

Că a fost sau nu fiul lui Eminescu, Mihail Lăzăreanu a dus o existență discretă la Botoșani, locuind pe strada Lascăr Catargiu numărul 16. A fost funcționar fiscal și un burlac convins. A murit în 1944, la vârsta de 67 de ani. Cristian Petru Bălan a scris despre Lăzăreanu în articolul *Fiul natural al lui Eminescu*: „Cunoscuții lui spun că Mihail Lăzăreanu semăna destul de bine la ochi, la frunte și la buze cu poetul, despre care le amintea tuturor cu mândrie că îi este tată, dar, mai cu seamă, îi semăna acestuia la fire, fiindcă ducea o existență meditativă, retrasă, fără prieteni, rămânând toată viața burlac”. Baze documentare serioase în această privință lipsesc cu desăvârșire.

Tradiția istoriografică a literaturii române spune că Mihai Eminescu a murit fără urmași. Este cunoscut doar faptul că a avut cu Veronica Micle, un copil care s-a născut mort, în iunie 1880. Reputatul eminescolog Augustin Z. N. Pop a descoperit însă pe acest presupus fiu natural al poetului, la Botoșani.

Dar, ce să vezi? Nicolae Bellu, în cartea *Eminescu și Oltenia* (Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 1995), în capitolul în care tratează despre prezența lui Mihai Eminescu în satul Florești, la Moșia avocatului Mandrea, în vara anului 1882 când a tradus primul volum din documentele istorice ale lui Eudoxiu Hurmuzaki, a trăit o frumoasă idilă cu o fată din localitate, insinuând că a

avut cu aceasta un copil, a cărui urmă s-a pierdut în timp datorită discreției părinților fetei: „Cadrul floreștean este pitoresc, desfășurat pe Valea Arpadiei, pe șesul Giroltului, șesul Cărpintenilor, Câmpul Cerbului, dealul Iceanului. (...) Neîndoielnic, cel ce-și purtase pașii prin metropole străine prin Iași și prin București, se simțea minunat de bine în buna companie a codrilor seculari, bătut de gânduri multe, a limpezilor ape care mai plângeau «clar izvorând din fântâne». La dimensiuni fabuloase, cadrul din Câmpul Cerbului reconstitua universul comunei natale...” ș.a.m.d., îi va fi inspirat, poate, poezia *Freemăt de codru*, „producție a acestei veri!”, apoi casa-conac a amfitrionului său, sătenii povestași „nu e mai puțin probabil că de la aceștia ar fi putut auzi «povești și doine, ghicitori, eresuri»”. De reținut însă și legenda despre relația poetului cu o „Elenă, soră cu preotul din sat, ce îi va fi pus inima pe jar” petrecând cu ea clipe de taină, etc., etc.

Curioasă această dorință a multora dintre iubitorii poetului Eminescu de a fantaza în legătură du posibilitatea ca el să fi avut urmași, pe care nimeni să nu-i recunoască (cunoască). Este oare un semn de prețuire sau, se adaugă și aceste *legende* șirului umilințelor la care îl supune atât de des posteritatea? Fapt însă, că Eminescu rămâne un neîncetat motiv de dispută, întărind ideea că el există încă viu în conștiința contemporanilor noștri, atât ca operă cât și ca existență umană aievea. ■

Mihai
ENE

Un dicționar-eveniment

In cultura română puține sunt proiectele de anvergură care să fie duse la un bun sfârșit în condiții cel puțin onorabile. Dincolo de asta, ne lipsesc, de multe ori, chiar instrumentele de lucru fundamentale – dicționare, enciclopedii, ediții critice – realizate profesionist, toate presupunând un volum de muncă și de abnegație foarte greu de găsit în acest spațiu al improvizăției al cărui motto pare a fi sintagma „merge și-așa”.

Cu atât mai mult ne entuziasmăm atunci când un astfel de proiect este finalizat, mai ales dacă el vine după o așteptare îndelungată, așa cum se întâmplă cu *Dicționarul romanului central-european din secolul XX* (numit în continuare DRCE), coordonat de Adriana Babeți. În urmă cu 30 de ani se lansa ideea acestei cercetări mai extinse asupra prozei central-europene, venite dinspre nucleul de scriitori și profesori timișoreni alcătuit din Adriana Babeți, Cornel Ungureanu și Mircea Mihăieș și ulterior al Fundației a Treia Europă.

Într-un amplu studiu introductiv, alcătuit, de fapt, din mai multe texte, Adriana Babeți încearcă să contureze istoria acestui proiect, dar și să lămurească conceptul de Europa Centrală și să analizeze implicațiile acestuia, explicând modul în care a fost operată selecția autorilor și a romanelor care au intrat în dicționar. Dacă ideea acestui proiect i-a venit autoarei la o conferință din 1992 de la o universitate americană, la care au participat figuri importante ale literaturilor central-europene, el s-a concretizat mult mai târziu și s-a coagulat în trei faze, abia la sfârșitul anului trecut reușind să vadă lumina tiparului. La nucleul inițial, alcătuit din profesori timișoreni și tinerii lor doctoranzi, s-au adăugat pe parcurs din ce în ce mai mulți cercetători și universitari de la alte universități din țară, numărul lor ajungând la 70. Un efort colectiv extraordinar, care nu poate fi decât apreciat și, pe cât se poate, reprodus, teme și chiar zone de cercetare autohtone suferind destul de mult de lipsa acestor instrumente absolut necesare.

Însemnătatea și relevanța acestui dicționar este multiplă. În primul rând, configurează un areal cu o identitate încă discutabilă – geografic, politic, dar și cultural. Din Polonia în Serbia și din Austria în România, reunind provincii care au aparținut Imperiului Habsburgic, dar și unele zone limitrofe, Europa Centrală delimitează mai degrabă un spațiu mental și o problemă specifică, datorate și incertitudinii istorice și unei dinamici permanente a acestei zone. În al doilea rând, este primul dicționar care pune alături realizări remarcabile ale romanului din literaturile aferente, care integrează atât autorii importanți ai secolului trecut din toate literaturile implicate, dar și figuri inclasabile sau care sunt arondate altor

spații culturale, deși provin sau au legături strânse cu spațiul central-european și problematica sa, precum scriitor ceh de limbă germană Franz Kafka, scriitorul italian Italo Svevo născut în 1861 la Trieste, parte a Imperiului Austro-Ungar în momentul acela, dar și Claudio Magris, născut tot la Trieste, autor al unei cărți extraordinare intitulată *Danubius. O călătorie sentimentală pe Dunăre de la izvoare până la Marea Neagră* (1986), sau, în fine, un scriitor cu identitate complexă și cu o biografie fascinantă precum Elias Canetti. În al treilea rând, DRCE integrează o serie de autori și romane din literatura română într-un context zonal mai larg, alături de literaturi și

opere pe care chiar și literații români le cunosc mai puțin, atenți mereu spre literaturile occidentale – a sesiza, parcurgând descrierile și scurtele analize ale acestor romane, că există teme comune, o problematică și chiar abordări apropiate de ale unor scriitori maghiari, cehi, polonezi, sârbi etc. te face să regândești nu atât canonul autohton(ist), cât mai ales să realizezi că aceste conexiuni aruncă o lumină diferită asupra acestor texte și chiar asupra autorilor discutați. Și, în fine, nu în ultimul rând, această observație conduce inevitabil la un interes comparatist al cercetătorilor care vor dori să realizeze studii pornind de la aceste interferențe.

În ceea ce privește literatura română, lucrurile nu sunt deloc simple. În primul rând, trebuie remarcat numărul mare atât de autori, cât și de opere selectate. Și deși Adriana Babeți explică destul de bine atât procesul de selecție – el însuși complicat, cu compromisuri și cedări, dar și cu mai multe filtre care să asigure o anumită relevanță finală – cu siguranță se vor găsi destui comentatori nemulțumiți. Lipsesc, desigur, romane importante pentru literatura română – unele chiar cu deschidere

europene, dar care nu intră în tematica central-europeană, precum *Craii de Curtea-Vechi* al lui Mateiu Caragiale. În cazul autorilor canonici importanți, precum Sadoveanu sau Hortensia Papadat-Bengescu, au fost alese scrieri considerate minore în raport cu realizările lor valorificate în literatura română, precum romanul autobiografic *Balaurul*, care descrie experiența de pe front a autoarei, în detrimentul Ciclului Hallipilor, respectiv *Locul unde nu s-a întâmplat nimic* și *Paștile blajinilor*, în defavoarea romanelor istorice sau a unui roman inițiativ extrem de interesant pentru literatura lui Sadoveanu, cum este *Creanga de aur*. În cazul lui Rebreanu, sunt reținute *Ion* și *Pădurea spânzuraților*, nu și *Răscoala*. Camil Petrescu este prezent cu *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*, nu și cu *Patul lui Procust*. Marin Preda nu este selectat cu *Moromeții* sau *Delirul*, ci cu *Cel mai iubit dintre pământeni*. Dintre scriitorii interbelici mai apar Mihail Sebastian, Max Blecher, H. Bonciu, și chiar Ion Călugăru și Ury Benador, nu și Mircea Eliade, Anton Holban sau Gib I. Mihăescu. Din literatura postbelică, sunt selectați autori importanți precum Nicolae Breban, Augustin Buzura, D.R. Popescu, A.E. Baconsky (cu distopia fantastică *Biserica Neagră*), I.D. Sîrbu, Alexandru Ivasiuc, Ștefan Agopian, Mircea Cărtărescu, plus George Bălăiță, Bujor Nedelcovici, Eugen Uricaru, Gheorghe Crăciun, Norman Manea, Andrei Codrescu, Mircea Nedelciu, Gabriela Adameșteanu, Adriana Babeți și Mircea Mihăieș (pentru *Femeia în roșu*), dar și Sorin Titel, Alexandru Vona, Oana Orlea, Alexandru Vlad, Liviu Ciocârlie, Radu Ciobanu, Daniel Vighi, Viorel Marineasa și Simona Popescu. Lipsesc de la Petru Dumitriu și Eugen Barbu la George Cușnarencu sau Sorin Preda. O listă, după cum spuneam, care sigur va trezi dezbateri și critici – prea mulți timișoreni, poate prea mulți scriitori români în general în ansamblul dicționarului, lucru care poate va trezi anumite suspiciuni în momentul în care dicționarul va fi, eventual, tradus. Cu toate acestea, cred că lista de autori și romane este mai incluzivă și mai generoasă decât se putea spera în alte condiții și mult mai echilibrată decât ar putea părea la o primă vedere. Absențele sunt, în general, ușor de motivat, iar prezențele pun pe o hartă cu nume extrem de importante – Kafka, Musil, Broch, Svevo, Canetti, Karel Čapek, Peter Handke, Ivo Andrić, Milan Kundera, Elfriede Jelinek, Herta Müller, C. Milosz, L. Krasznahorkai ș.a. – o literatură română care merită o deschidere de acest gen.

Sper că apariția acestui extraordinar dicționar să fie urmată de o serie de studii care să analizeze și să contextualizeze și mai bine relațiile dintre acești autori, texte și literaturi. ■